

УДК 725.84.012.7

Бондарчук Юлія Сергіївна¹,

канд. мистецтвозн., ст. викладач,

Луцький національний технічний університет, Україна

E-mail: juliabond89@ukr.net

ФОРМУВАННЯ УНІВЕРСАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ГРОМАДСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ЧЕРЕЗ ЙОГО ІНТЕГРАЦІЮ ІЗ ДИТЯЧИМ ІГРОВИМ СЕРЕДОВИЩЕМ

Анотація. Стаття відображає етапи інтеграції сучасних багатофункціональних громадських закладів із дитячим ігровим середовищем. Динаміка розвитку науково-технічного прогресу та глобалізація привели до інтеграції об'єктів громадського призначення та дитячого ігрового середовища. Зміна функціональних процесів та внутрішньої архітектури громадських закладів дозволили виділити наступні рівні інтеграції: приєднання, рівноцінне співіснування, «поглинання». Виділення рівнів інтеграції дитячого ігрового середовища та громадського закладу відображає структурний, функціональний та змістовий рівні їх організації. Організація середовища на рівні інтеграції «поглинання» наближає його проектування до універсальності. Прямування до універсальності середовища полягає в його «безбар'єрності», утилітарній пристосованості дітей різного віку, дітей з обмеженими фізичними можливостями та їх батьків.

Ключові слова: «безбар'єрне» середовище, громадський заклад, дитяче ігрове середовище (ДІС), інтеграція, інтеграція приєднання, інтеграція рівноцінного співіснування, інтеграція «поглинання», конструктивно-планувальний принцип, універсальність.

Постановка проблеми. Прискорені темпи розвитку технологій та зміна потреб суспільства роблять актуальним розвиток архітектурного простору громадського закладу як саморегулюючої системи. Залежність проектування ДІС (дитячого ігрового середовища) від зміни умов внутрішнього середовища громадських закладів створює необхідність виділення рівнів їх інтеграції. Попри високу затребуваність ДІС у громадських закладах не піднімались питання їх

---

¹ © Бондарчук Ю.С.

взаємозв'язку, що підтверджує актуальність обраної теми. Створення єдиного багатфункціонального середовища стало актуальним для досягнення його універсальності.

Аналіз останніх досліджень. Поява ДІС у закладах громадського призначення зумовила перегляд вимог до проектування обладнання, що окреслюються у зарубіжних публікаціях [6].

Ігрове середовище розглядається в просторі громадського закладу, тому виникає необхідність залучення до дослідження матеріалів, які окреслюють типологічні характеристики та аспекти проектування громадських закладів. Звернення до вітчизняної й зарубіжної архітектури дозволяє розглянути типологію та класифікацію сучасних громадських центрів, що є важливим аспектом для проектування ДІС (С. Лінда [2]).

Важливим питанням у дослідженні є гра як основа формування простору та як прийом у трансформації об'єктів дизайну. І. О. Кузнецова та І. В. Джоболда [3; 4] визначили методи вираження елементів гри у промисловому дизайні та архітектурі. Значення гри в сучасному дизайні та в проектних постмодерністських процесах розглядала Н. І. Барсукова [1]. Особливості дизайну предметно-просторового середовища та формування концепції специфічного предметно-просторового середовища на прикладі розважального об'єкта досліджувала І. О. Розенсон [5].

Проте дані наукові розвідки не стосувались аналізу ДІС. Відсутність комплексного дослідження процесів інтеграції ДІС та громадського закладу визначає актуальність обраної теми.

Мета. Метою роботи є аналіз рівнів інтеграції ДІС та громадських закладів, а також вплив процесів інтеграції на формування універсальності.

Основна частина. Середовищний підхід до проектування та виникнення інтеграційних процесів призвели до формування нової проектної структури ДІС. Вона включає в себе врахування сучасних тенденцій проектування, що опираються на особливості дозвіллевої культури, на розвиток новітніх технологій, на вимоги конкретних груп населення. Це відобразилось на особливостях проектування ігрового

середовища для дітей, на взаємозв'язках між ігровим та громадським просторами.

Функціональні процеси і об'ємно-просторова структура громадського закладу обумовили виникнення інтеграційних процесів. Проектно-соціальні завдання, спрямовані на організацію тимчасового відпочинку у громадських закладах, спонукають окреслити процес «влиття» ігрової структури в інфраструктуру громадського закладу.

Економічна вигода, соціальна необхідність та орієнтація на підвищення комфорту спрямовані на взаємодію громадського середовища та ДІС в умовах їх спільного розташування, що націлюється на їх об'єднання в єдину систему із тісними взаємозв'язками. Зі сторони ДІС спостерігається його переорієнтація на потреби громадського закладу (розширювати діяльність, залучати якомога більше відвідувачів), і, як наслідок, розширення ігрових можливостей та функціональності організованого ДІС. Зі сторони ж внутрішньої архітектури громадського закладу також відбувається вплив на організоване ДІС. Тому на даному етапі проектної культури можна відмітити поєднання та взаємопроникнення цих двох підсистем з метою утворення нової інтегративної системи. При недавньому відокремленому функціонуванні цих елементів, на даний час спостерігається їх модифікація й орієнтація на взаємну інтеграцію.

Інтеграцію ДІС та громадського закладу можна визначити як якісно новий етап розвитку і форму прояву глобалізації громадського життя, що передбачає зближення і взаємодію дитячої ігрової та громадської структури у процесі проектування. Можна виділити три рівні інтеграції ДІС та громадського закладу: приєднання, рівноцінне співіснування, «поглинання».

Приєднання як перший рівень інтеграції (рис. 1.1) передбачає лише спільність території громадського закладу та ДІС. Тобто такий рівень інтеграції формується лише на рівні структури, що полягає в організації ДІС як структурної одиниці громадського закладу. Інтеграція приєднання характерна для відпочинково-розважальних ДІС, що організовані у

транспортно-обслуговуючих закладах, у закладах торгівлі та громадського харчування. У такій ситуації громадський заклад є стійким, сформованим об'єктом, а ДІС набуває характеру нестійкого утворення.

Внутрішня архітектоніка транспортно-обслуговуючих закладів, закладів торгівлі та громадського харчування впливає на зв'язки з відпочинково-розважальним ДІС, оскільки вони можуть мати центральне (ДІС розташоване в центрі громадського закладу), пристінне (ДІС розташоване біля стін в інтер'єрі громадського закладу) чи боксове (ДІС розташоване в одному із приміщень громадського закладу) розташування.

Рис. 1. Рівні інтеграції ДІС та громадського закладу: 1 – аеропорт, м. Мюнхен, Німеччина, 2011 р.; 2 – дитячий дошкільний заклад «Trillium Creek Primary School», м. Роузмонт, США, 2011 р.; 3 – лікарня «Children's Hospital», м. Вісконсін, США, 2010 р.

Структура ДІС, що формується під впливом громадського закладу, визначає ігрові зони та площу ДІС, які організуються на основі конструктивно-планувальних принципів. Узагальнюючи зарубіжний та вітчизняний досвід проектування ДІС у громадських закладах, можна виділити два основні конструктивно-планувальні принципи організації відпочинково-розважального ДІС: вільний (open space) та обмежений (confined space), що впливають на візуальний взаємозв'язок дорослих і дітей. Принцип вільного планування (без використання зовнішніх огорожень) відзначається підвищеною мобільністю елементів та дозволяє універсально використовувати простір залежно від зміни ігрових потреб, а відтак спрямований на об'єднання та гармонізацію внутрішніх зв'язків у системі. Даний принцип характерний для одиничних ігор, що мають центральне розташування. Вільне планування передбачає можливість перестановки обладнання, що характерне для проектування ігрової зони. Наявність внутрішніх перегородок та

стіні громадських закладів частково чи повністю ізолюють ДІС від зовнішніх впливів.

Прикладом інтеграції приєднання є утворення одиничних ігор для дітей або невеликих ігрових зон, які можуть не відповідати функціональному призначенню громадського закладу, проте будуть присутні у його структурі у зв'язку з потребою батьків у нагляді за дітьми чи комерційною вигодою власників громадських закладів (наприклад, встановлення ігрових симуляторів для дітей у торговому центрі або утворення дитячих кімнат). Інтеграція приєднання є початковим етапом інтеграції.

Рівноцінне співіснування як другий рівень інтеграції полягає у співіснуванні ДІС та громадського закладу як на рівні структури, так і на рівні функціональної відповідності. Це комбінація елементів, що складають єдину функціонально-структурну єдність (рис. 1.2). Завдання організації ДІС пов'язане із сформованим функціональним середовищем громадських закладів, із врахуванням його спрямування і можливостей розвитку.

Функціонально-структурна єдність полягає у наближенні функцій ДІС до функцій громадського закладу із використанням спільного простору для цих цілей. Громадський заклад збільшує перелік своїх послуг, включаючи ігрову функцію як необхідність. А ДІС у деякій мірі специфікується, тобто вузько спрямовує свою діяльність. Єдність структури та функції характерна для діагностично-лікувального ДІС, розташованого в оздоровчо-відпочинкових закладах та у закладах соціального захисту населення (ДІС, організоване в лікарні, призначене для реабілітації дітей під час ігрового процесу, а також для лікування за допомогою відповідних ігрових методик). Інтеграція рівноцінного співіснування властива також освітньо-виховному ДІС, що поодинокі зустрічається у культових закладах (церквах). Функціонально-структурна єдність освітньо-виховного ДІС та середовища культових закладів полягає у релігійному вихованні дітей через ігри. Рівноправним співіснуванням відзначається освітньо-виховне ДІС у культурно-видовищних закладах (кінотеатрах і театрах), де

ігрові процеси відображають діяльність даних громадських закладів, орієнтуючись на пізнання та виховання дитини.

Громадської значимості ігровий об'єкт набуває, перебуваючи в інтер'єрі відповідного закладу, який близький йому за функціональним спрямуванням. ДІС при цьому обумовлене призначенням громадського закладу (реабілітаційні центри, де ігротерапія є складовою лікувального процесу). Така інтеграція криється у функціональній підпорядкованості цих компонентів. У разі розміщення на території громадського закладу ДІС функції першого і другого розширюються. Звідси випливає, що різні елементи чи частини єдиного цілого впливають один на одного і на цілу систему.

Формуючи функціонально-структурну єдність, ДІС на рівні інтеграції рівноцінного співіснування займає площу та розташування, визначене функціями громадського закладу. Для діагностично-лікувального та освітньо-виховного ДІС характерне боксове розташування. Виділення окремого приміщення для таких типів ДІС обумовлене тим, що вони стають ваговою складовою у функціонуванні оздоровчо-відпочинкового, культового та видовищного закладів. Розташування ігрових зон в одному із приміщень громадського закладу підтверджує їх значення як необхідних структурних та функціональних компонентів його призначення. Боксове розташування ДІС зумовлює виділення обмеженого конструктивно-планувального принципу. Обмежений принцип планування характеризується сталістю внутрішніх зв'язків у ДІС; властивий ігровим зонам, для яких характерна стаціонарність елементів ДІС через наявність перегородок та несучих конструкцій закладу громадського призначення.

«Поглинання» як найвищий рівень інтеграції характеризується поглинанням ДІС громадського закладу шляхом проникнення у його структуру, перейманням його функцій. Інтеграція «поглинання» полягає у тому, що громадський заклад трансформується у ДІС, яке використовується дітьми та дорослими. На рівні інтеграції «поглинання» формується освітньо-виховне ДІС у культурно-видовищних (музеї та бібліотеки), дошкільних та навчальних

закладах. Музеї та бібліотеки на даному рівні інтеграції перетворюються в ігрове середовище розвитку та пізнання для дітей та їх батьків. Дитячі дошкільні заклади, де ігровий процес є частиною виховної діяльності, також спрямовані на навчання через гру. Для відпочинково-розважального ДІС у закладах дозвілля (аквапарки та розважальні комплекси) характерною є інтеграція «поглинання», що полягає у перетворенні даних громадських закладів у єдине ігрове середовище для дітей та їх батьків.

Одним із прикладів інтеграції «поглинання» є проектування діагностично-лікувального ДІС, де процес діагностики та лікування підпорядковується грі, включаючи обладнання, дизайн середовища і одяг медперсоналу (рис. 1.3).

Втіленням інтеграції «поглинання» відпочинково-розважального ДІС та закладу громадського харчування є проектування кафе виключно для дітей, проектування спеціальних ігрових містечок у громадських закладах, які відтворюють ситуації професійної діяльності та дозвілля дорослих у формах дитячих ігор. Такі випадки формування відпочинково-розважального ДІС у закладах торгівлі та громадського харчування на рівні інтеграції «поглинання» є свідченням того, що ДІС може підпорядковувати собі громадський заклад, перетворюючи його структуру, функцію та зміст.

Створення ігрових комплексів для дітей у громадських закладах передбачає відповідне масштабування обладнання та врахування ергономічних особливостей дітей. Таке ДІС виходить за рамки лише ігрового середовища і стає частиною громадського. Інтеграція «поглинання», що характерна для діагностично-лікувального, освітньо-виховного, відпочинково-розважального ДІС, передбачає поєднання структурних особливостей, функціональних процесів та змісту, що зумовлює використання єдиного стилю у проектуванні ДІС і громадського закладу. ДІС під час цього формується на основі вільного конструктивно-планувального принципу. Це дозволяє організувати мобільне, не обмежене, відкрите для внутрішніх контактів середовище. Організація єдиного багатомірного

предметно-просторового середовища на рівні інтеграції поглинання дозволяє створювати гнучкі моделі простору, що розвивається, з можливістю наступного оновлення та доповнення.

На відміну від інтеграції приєднання, інтеграція співіснування та інтеграція «поглинання» стійкіші до зовнішніх умов та відзначаються відповідною стабільністю. Внаслідок цього ДІС змінюється через ускладнення об'ємно-просторової структури, розширення функціональних можливостей, синтез із функціями громадських закладів, концептуальне та образне рішення.

У зв'язку з інтеграцією ДІС із громадським закладом дане середовище значно змінюється, перетворюючись в інструмент діяльності громадськості. Відображенням універсальності є зміна типології ДІС – створення єдиного ігрового середовища для дітей, яке б могло виконувати роль відпочинково-розважального, освітньо-виховного та діагностично-лікувального ДІС. У цьому випадку можна говорити про ДІС як про комплексну складову середовищного дизайну та частину проектної культури, якій властива багатофункціональність внаслідок інтеграції ігрового дитячого та громадського компонентів.

Проникнення постмодернізму в усі сфери життєдіяльності як художнього способу мислення призвело до розширення кордонів у проектуванні ДІС, яке прямує до «безбар'єрності». Організація середовища для ігор здорових та хворих дітей, залучення дітей різного віку в ігровий процес, спонукання дорослих гратись разом із дітьми сприяють «безбар'єрності» ДІС, визначаючи його універсальність. Проектування «безбар'єрного» ігрового середовища покликане забезпечувати високий рівень фізичного, психічного, духовного розвитку та культури дитини.

Універсальність ДІС спрямована на переосмислення поведінки батьків під час ігор їх дітей – від переважно споглядальної (за грою дітей) до активної діяльності (включення у процес гри, психологічне розвантаження). Відбувається трансформація стереотипів у сприйнятті ДІС. Інтеграція ДІС та

громадського закладу націлена на досягнення універсальності (взаємодія дітей та дорослих, можливість використання ДІС дітьми різного віку, створення «безбар'єрного» ДІС для ігор здорових дітей, дітей з обмеженими фізичними можливостями та вадами розвитку). Досвід формування ДІС в історичному контексті, врахування процесів його проектування у типологічній структурі громадських закладів висвітлюють безперервний процес його перетворення, що зумовлений інтеграцією ДІС та громадського закладу. Сучасні інтеграційні процеси, що утворюють систему «ДІС – громадський заклад» встановлюють структурні, функціональні та змістові характеристики та внутрішні зв'язки, визначаючи подальші напрямки формування ДІС і громадського середовища.

Висновки. Оскільки громадський простір стає багатофункціональним центром громадського життя, включаючи торгівлю, відпочинок, харчування, заняття спортом тощо, то і ДІС часто поєднує розваги із навчанням, виховання із лікуванням, відпочинок із реабілітацією тощо. Сучасні інтеграційні процеси розкривають структурні, функціональні та змістові характеристики ДІС і громадського середовища, визначаючи подальші напрямки їх формування. Ідея універсальності ДІС виникла внаслідок ускладнення рівнів інтеграції ДІС та громадського закладу. Прямування до концентрації різних функцій ДІС створює передумови до об'єднання типів ДІС, що є важливим для його універсальності. Відображенням універсальності є створення єдиного ігрового середовища для здорових дітей, дітей з обмеженими фізичними можливостями та їх батьків.

Перспективи подальшого дослідження. Перспективним напрямком дослідження є виділення основоположних принципів проектування ДІС.

Література

1. Барсукова Н. И. Дизайн среды в проектной культуре постмодернизма конца XX – начала XXI века : автореф. дис. ... доктора искусствоведения. Москва, 2008. 20 с.

2. *Лінда С. М.* Архітектурне проектування громадських будівель і споруд : навч. посібник. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. 608 с.
3. *Кузнецова І. О., Джоболда І. В.* Елементи гри у дизайні та архітектурі. Київ : КНУБА, 2009. 84 випуск. 319 с.
4. *Кузнецова І. О., Джоболда І. В.* До питання використання терміна «гра» в дизайні. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв* : зб. наук. праць. Харків : ХДАДМ, 2011. С. 10–11.
5. *Розенсон І. А.* Основы теории дизайна. Санкт-Петербург, 2007. 219 с.
6. *Historie Om Kompan Legepladser og Legeredskaber Kompan.* URL: <http://www.kompan.dk/om-kompan/historie/>

References

1. *Barsukova N. Y.* Dizain sredey v proektnoi kulture postmodernizma kontsa XX – nachala XXI veka : avtoref. dys. ... doktora yskusstvovedeniya. Moskva, 2008. 20 s.
2. *Linda S. M.* Arkhitektorne proektuvannia hromadskykh budivel i sporud : navch. posibnyk. Lviv : Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika», 2010. 608 s.
3. *Kuznetsova I. O., Dzhobolda I. V.* Elementy hry u dyzaini ta arkhitekturi. Kyiv : KNUBA, 2009. 84 vypusk. 319 s.
4. *Kuznetsova I. O., Dzhobolda I. V.* Do pytannia vykorystannia termina «hra» v dyzaini. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv* : zb. nauk. prats. Kharkiv : KhDADM, 2011. S. 10–11.
5. *Rozenson Y. A.* Osnovy teoryy dyzaina. Sankt-Peterburh, 2007. 219 s.
6. *Historie Om Kompan Legepladser og Legeredskaber Kompan.* URL: <http://www.kompan.dk/om-kompan/historie/>

Аннотация

Бондарчук Ю. С. *Формирование универсального пространства общественных учреждений через его интеграцию с детской игровой средой. Статья отражает этапы интеграции современных многофункциональных общественных заведений с детской игровой средой. Динамика развития научно-технического прогресса и глобализация привели к интеграции объектов общественного назначения и детской игровой среды. Изменение функциональных процессов и внутренней архитектуры общественных заведений позволили выделить следующие уровни интеграции: присоединение, равноценное сосуществование, «поглощение». Выделение уровней интеграции детской игровой среды и общественного заведения отражает структурный, функциональный*

и содержательный уровни их организации. Организация среды на уровне интеграции «поглощение» приближает его проектирования к универсальности. Движение к универсальности среды заключается в его «безбарьерности», утилитарной приспособленности детей разного возраста, детей с ограниченными физическими возможностями и их родителей.

Ключевые слова: «безбарьерная» среда, общественное заведение, детская игровая среда (ДИС), интеграция, интеграция присоединения, интеграция равноценного сосуществования, интеграция «поглощение», конструктивно-планировочный принцип, универсальность.

Abstract

Bondarchuk Y. S. The Formation of a Universal Space of Public Institutions through its Integration with the Children Playing Environment. The article reflects the stages of integration of modern multi-functional public institutions with children playing environment. The dynamics of the development of scientific and technological progress and globalization led to the integration of public facilities and children playing environment. The change in functional processes and the internal architecture of public institutions made it possible to single out the following levels of integration: accession, equivalent coexistence, "absorption". The allocation of levels of integration of the children playing environment and public institution reflects the structural, functional and content levels of their organization. The integration of accession is the initial stage of integration. The integration of coexistence and the integration of "absorption" are more stable to external conditions and characterized by appropriate stability. As a result, the children playing environment changes due to the complexity of the spatial structure, the expansion of functional capabilities, the synthesis with the functions of public institutions, a conceptual and figurative solution. In this case, we can talk about children playing environment as a complex component of environmental design and part of the design culture, which is characterized by multifunctionality. The organization of the environment at the level of integration "absorption" approximates its design to universality. The movement towards the universality of the environment lies in its "barrier-free", the utilitarian fitness of children of all ages, children with disabilities and their parents.

Key words: "barrier-free" environment, public institution, children playing environment, integration, accession integration, equal coexistence integration, "absorption" integration, constructive-planning principle, universality.

Стаття надійшла в редакцію 09.03.2018 р.

Стаття прийнята до друку 18.03.2018 р.